

Obsah

MAPY 15
PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE 17
ROZMANITOST A NADVLÁDA 17
HMOTNÁ KULTURA 18

OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE 18
PŘEDMLUVA 19
O AUTORECH 27
REDAKČNÍ POZNÁMKA 29

ČÁST I Vznik lidských společností, do roku 500 př. n. l. 33

1 Příroda, lidstvo a dějiny do roku 3500 př. n. l. 35

AFRICKÁ GENEZE 35

Interpretace důkazů 35 • Lidská evoluce 36 • Migrace z Afriky 38

TECHNOLOGIE A KULTURA V DOBĚ LEDOVÉ 41

Shromažďování potravy a kamenné nástroje 41 • Rozdílné role pohlaví a společenský život 44 • Ohniště a kulturní projevy 45

ZEMĚDĚLSKÁ REVOLUCE 46

Přechod k pěstování plodin 46 • Domestikovaná zvířata a pastevectví 49 • Zemědělství a ekologická krize 50

ŽIVOT V NEOLITICKÝCH SPOLEČNOSTECH 50

Triumf zemědělské výroby 51 • Kulturní projevy 51 • Raná města a specialisté 52

ZÁVĚRY 54

KLÍČOVÉ POJMY 54 • DOPORUČENÁ ČETBA 55 • DOPORUČENO K ZHLÉDNUTÍ 55

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Jeskynní umění* 42

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Ledový muž Ötzi* 46

2 První civilizace údolí řek, 3500–1500 př. n. l. 57

MEZOPOTÁMIE 59

Usedlé zemědělství v nestabilní krajině 59 • Sumerové a Semité 60 • Města, králové a obchod 61 • Mezopotámská společnost 63 • Bohové, kněží a chrámy 65 • Technologie a věda 65

EGYPT 69

Egyptská zem: „Dar Nilu“ 69 • Božství králů 71 • Správa a komunikace 72 • Egyptský národ 73 • Víra a vědomosti 74

KULTURA POŘÍČÍ ŘEKY INDU 76

Přírodní prostředí 76 • Hmotná kultura 77 • Přeměna kultury poříčí řeky Indu 79

ZÁVĚRY 79

KLÍČOVÉ POJMY 80 • DOPORUČENÁ ČETBA 81

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Násilí a řád při babylónských novoročních oslavách* 66

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Lampy a svíce* 68

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Přetížené prostředí údolí řeky Indu* 78

3 Středomoří a Blízký východ, 2000–500 př. n. l.

83

KOSMOPOLITNÍ BLÍZKÝ VÝCHOD, 1700–1100 PŘ. N. L. 84

Blízký východ 84 • Egyptská nová říše 86 • Obchod a komunikace 88

EGEJSKÝ SVĚT, 2000–1100 PŘ. N. L. 90

Mínójská Kréta 90 • Mykénské Řecko 90 • Pád civilizací pozdní doby bronzové 92

ASYRSKÁ ŘÍŠE, 911–612 PŘ. N. L. 94

Bůh a král 94 • Dobývání a vláda 94 • Asyrská společnost a kultura 96

IZRAEL, 2000–500 PŘ. N. L. 97

Původ, exodus a osídlení 97 • Vzestup království 99 • Fragmentace a rozptýlení 100

FÉNICIE A STŘEDOMOŘÍ, 1200–500 PŘ. N. L. 101

Fénické městské státy 101 • Expanze do Středomoří 106 • Kartáginská obchodní říše 107 • Válka a náboženství 108

PÁD A TRANSFORMACE, 750–550 PŘ. N. L. 109

ZÁVĚRY 110

KLÍČOVÉ POJMY 111 • DOPORUČENÁ ČETBA 111

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Protesty proti vládnoucí třídě v Izraeli a Babylónii* 102

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Starověké textilie a barviva* 105

4 Nové civilizace mimo centrální oblast západní Asie, 2300 př. n. l. – 350 n. l. 113

RANÁ ČÍNA, 2000–221 PŘ. N. L. 114

Geografie a přírodní bohatství 114 • Pozdní doba kamenná: artefakty a legendy 115 • Období dynastie Šang, 1766–1045 př. n. l. 115 • Období dynastie Čou, 1045–221 př. n. l. 118 • Konfucianství, taoismus a čínská společnost 121 • Období Válčících států, 481–221 př. n. l. 125

NÚBIE, 2300 PŘ. N. L. – 350 N. L. 125

Rané kultury a převaha Egypta, 2300–1100 př. n. l. 126 • Merojské království (Meroe), 800 př. n. l. – 350 n. l. 127

PASTEVEČTÍ NOMÁDI A EURASIJSKÉ STEPI, 1000–100 PŘ. N. L. 128

Rané nomádství 128 • Stepní nomádi 129 • Skythové 130 • Čína a nomádi 131

KELTSKÁ EVROPA, 1000–50 PŘ. N. L. 132

Rozšíření Keltů 132 • Keltská společnost 133 • Víra a vědomosti 134

ZÁVĚRY 135

Prostředí a organizace 135 • Náboženství a moc 136 • Příběh dvou polokoulí 136

KLÍČOVÉ POJMY 137 • DOPORUČENÁ ČETBA 137

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Věštění ve starověkých společnostech* 118

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Lidská povaha a dobré vládnutí v Konfuciových Hovorech a legalistických spisech Chan-fej-c'* 122

● **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Domestikace zvířat* 138

5 Řecko a Írán, 1000–30 př. n. l.

STAROVĚKÝ ÍRÁN, 1000–500 PŘ. N. L. 143

Geografie a přírodní bohatství 144 • Vzestup perské říše 145 • Uspořádání říše 147 • Ideologie a náboženství 148

VZESTUP ŘEKŮ, 1000–500 PŘ. N. L. 150

Geografie a přírodní bohatství 151 • Vznik polis 152 • Nové intelektuální proudy 156 • Athény a Sparta 158

SOUBOJ PERSIE A ŘECKA, 546–323 PŘ. N. L. 159

První střety 159 • Athény na vrcholu moci 160 • Nerovnost v klasickém Řecku 162 • Pád městských států a triumf Makedonie 163

HELÉNISTICKÁ SYNTÉZA, 323–30 PŘ. N. L. 166

ZÁVĚRY 170

KLÍČOVÉ POJMY 171 • DOPORUČENÁ ČETBA 171

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Perské a řecké vnímání královského úřadu* 150

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Víno a pivo ve starověkém světě* 164

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Starověká astronomie* 168

6 Věk říší: Řím a chanská Čína, 753 př. n. l. – 330 n. l.

ŘÍM A VYTVOŘENÍ ŘÍŠE VE STŘEDOMOŘÍ, 753 PŘ. N. L. – 330 N. L. 174

Republika rolníků, 753–31 př. n. l. 174 • Expanze do Itálie a Středomoří 177 • Pád republiky 178 • Římský principát, 31 př. n. l. – 330 n. l. 179 • Městská říše 180 • Vzestup křesťanství 183 • Technologie a transformace 184

PŮVOD ČÍNSKÉ ŘÍŠE, 221 PŘ. N. L. – 220 N. L. 188

Sjednocení Číny dynastií Čchin, 221–206 př. n. l. 188 • Dlouhá vláda dynastie Chan, 202 př. n. l. – 220 n. l. 189 • Čínská společnost 192 • Nové formy myšlení a víry 193 • Úpadek dynastie Chan 194

ZÁVĚRY 195

KLÍČOVÉ POJMY 197 • DOPORUČENÁ ČETBA 197

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Socioekonomická mobilita, vítězové a poražení v římské říši a chanské Číně* 180

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Starověké sklo* 186

ZÁKLADY INDICKÉ CIVILIZACE, 1500 PŘ. N. L. – 300 N. L. 200

Indický subkontinent 200 • Védské období 201 • Zpochybnění starých pořádků: džinismus a buddhismus 203 • Evoluce hinduismu 205

EXPANZE A KOLAPS ŘÍŠE, 324 PŘ. N. L. – 650 N. L. 208

Maurjovská říše, 324–184 př. n. l. 208 • Obchod a kultura v době politické roztržičnosti 209 • Guptovská říše, 320–550 n. l. 211

JIHOVÝCHODNÍ ASIE, 50–1025 N. L. 216

Raná civilizace 216 • Království Šrívidžaja 218

ZÁVĚRY 220

KLÍČOVÉ POJMY 221 • DOPORUČENÁ ČETBA 221 • DOPORUČENO KE ZHLÉDNUTÍ 221

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Indická matematika* 212

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Vztahy mezi ženami a muži v Kámasútře a Arthašástre* 214

8 Národy a civilizace amerického kontinentu od roku 1200 př. n. l.

FORMATIVNÍ CIVILIZACE OLMÉKŮ A CHAVÍNŮ, 1200–200 PŘ. N. L. 224

Mezoameričtí Olmékové, 1200–400 př. n. l. 224 • Raná jihoamerická civilizace Chavín, 900–200 př. n. l. 227

KULTURA A SPOLEČNOST MEZOAMERIKY KLASICKÉ ÉRY, 200–900 229

Teotihuacán 229 • Mayové 230

POSTKLASICKÉ OBDOBÍ MEZOAMERIKY, 900–1300 233

Toltékové 233 • Cholula 235

SEVERNÍ NÁRODY 236

Pouštní kultury jihozápadu 236 • Stavitele mohyl: hopewellská a mississipská kultura 237

CIVILIZACE V ANDÁCH, 200–1400 239

Vyrovnaní se s drsnými životními podmínkami 239 • Rané přechodné období Močiků 240 •

Kultury Tiwanaka a Wariů 241 • Chimú 245

ZÁVĚRY 246

KLÍČOVÉ POJMY 247 • DOPORUČENÁ ČETBA 247

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Pohřebiště jako historická svědectví* 242

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Mayské písmo* 244

● **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Orální společenství a dopady gramotnosti* 248

9 Cesty komunikace a spolupráce, 300 př. n. l. – 1100 n. l. 253

HEDVÁBNÁ STEZKA 254

Původ a využití stezky 254 • Nomádké pastevectví ve Střední a Vnitřní Asii 255 • Vliv Hedvábné stezky 256

NÁMOŘNÍ SYSTÉM V INDICKÉM OCEÁNU 257

Původ kontaktů a obchodování 260 • Vliv obchodování v Indickém oceánu 260

TRASY VEDOUcí SAHAROU 261

Rané kultury na Sahaře 261 • Obchodní trasy Saharou 264

SUBSAHARSKÁ AFRIKA 265

Obtížné zeměpisné podmínky 265 • Vývoj kulturní jednoty 265 • Vlastnosti africké kultury 266 •

Počátky zpracování železa a stěhování bantuských národů 266

ŠÍŘENÍ IDEJÍ 267

Ideje a materiální důkazy 267 • Šíření buddhismu 268 • Šíření křesťanství 269

ZÁVĚRY 270

KLÍČOVÉ POJMY 271 • DOPORUČENÁ LITERATURA 271

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Zprávy o cestách do Afriky a Indie* 258

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Velbloudí sedla* 264

10 Sásánovci a vzestup islámu, 200–1200 273

SÁSÁNOVCI, 224–651 274

Politika a společnost 274 • Náboženství a říše 275

PŮVOD ISLÁMU 276

Arabský poloostrov před Muhammadem 276 • Muhammad v Mekce a Medíně 277 • Formování ummy 278 •

Nástupnictví po Muhammadovi 279

VZESTUP A PÁD CHALÍFÁTU, 632–1258 280

Islámská expanze, 634–711 280 • Chalífát Umajjovců a počátek chalífátu Abbásovců, 661–850 281 •

Politická roztříštěnost, 850–1050 281 • Útoky zevnitř i zvenčí, 1050–1258 284

ISLÁMSKÁ CIVILIZACE 286

Zákony a dogma 287 • Konvertité a města 287 • Ženy a islám 289 • Nová centralizace islámu 291

ZÁVĚRY 294

KLÍČOVÉ POJMY 295 • DOPORUČENÁ LITERATURA 295

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Sekretáři, Turci a žebráci* 290

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Chemie* 292

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Pokrývky hlavy* 293

11 Křesťanská společnost v Evropě, 600–1200

297

BYZANTSKÁ ŘÍŠE, 600–1200 298

Obléhaná říše 298 • Společnost a městský život 299 • Kulturní úspěchy 300

EVROPA V RANÉM STŘEDOVĚKU, 600–1000 301

Čas nejistoty 301 • Soběstačné hospodářství 303 • Raně středověká společnost na Západě 304

ZÁPADNÍ CÍRKEV 305

Politika a církve 306 • Mnišství 308

KYJEVSKÁ RUS, 900–1200 311

Vzestup kyjevské říše 311 • Společnost a kultura 313

OŽIVENÍ ZÁPADNÍ EVROPY, 1000–1200 313

Úloha technologií 313 • Města a obnova obchodu 314

KŘÍŽOVÉ VÝPRAVY, 1095–1204 315

Příčiny křížových výprav 315 • Dopad křížových výprav 317

ZÁVĚRY 318

KLÍČOVÉ POJMY 319 • DOPORUČENÁ LITERATURA 319

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Výroba železa* 306

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Boj za křesťanskou morálku* 308

12 Vnitřní a východní Asie, 400–1200

321

ŘÍŠE SUEJ A TCHANG, 581–755 321

Čchang-an: Metropole ve středu východní Asie 322 • Buddhismus a říše Tchang 322 •

Otřesy a represe, 750–879 324 • Konec říše Tchang, 879–907 327

ČÍNA A JEJÍ RIVALOVÉ 328

Říše Liao a Ťin 328 • Průmysl říše Sung 329 • Ekonomika a společnost v sungské Číně 330

NOVÁ KRÁLOVSTVÍ VE VÝCHODNÍ ASII 334

Čínské vlivy 334 • Korea 334 • Japonsko 335 • Vietnam 338

ZÁVĚRY 338

KLÍČOVÉ POJMY 339 • DOPORUČENÁ LITERATURA 339

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Právo a společnost v Číně a Japonsku* 326

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Písmo ve východní Asii, 400–1200* 336

13 Mongolská Eurasie a její dědictví, 1200–1500 343

VZESTUP MONGOLŮ, 1200–1260 344

Nomádké pastevectví ve Střední a Vnitřní Asii 344 • Mongolská vítězná tažení, 1215–1283 344 •
Pozemní obchod a nemoci 348

MONGOLOVÉ A ISLÁM, 1260–1500 350

Mongolská rivalita 350 • Islám a stát 351 • Kultura a věda v islámské Eurasii 351

REGIONÁLNÍ ODEZVY V ZÁPADNÍ EURASII 354

Rusko a jeho vládci zdaleka 354 • Nové státy ve východní Evropě a Malé Asii 355

MONGOLSKÁ NADVLÁDA V ČÍNĚ, 1271–1368 356

Říše Jüan, 1271–1368 357 • Pád říše Jüan 358

RANÁ ŘÍŠE MING, 1368–1500 359

Čínská říše Ming na mongolských základech 359 • Technologie a obyvatelstvo 361 • Úspěchy říše Ming 361

CENTRALIZACE A MILITARISMUS VE VÝCHODNÍ ASII, 1200–1500 363

Korea od mongolského období po dynastii Čoson, 1231–1500 363 • Politická transformace Japonska, 1274–1500 364 •
Vznik Vietnamu, 1200–1500 366

ZÁVĚRY 366

KLÍČOVÉ POJMY 367 • DOPORUČENÁ LITERATURA 367

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Poznatky ze života Mongolů* 348

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Od střelného prachu k palným zbraním* 362

14 Latinská Evropa, 1200–1500 369

RŮST VENKOVA A KRIZE 369

Rolníci, obyvatelstvo a mor 369 • Sociální vzpoury 371 • Mlýny a doly 372

OŽIVENÍ MĚST 373

Obchodní města 375 • Občanský život 376 • Gotické katedrály 377

VZDĚLÁNÍ, LITERATURA A RENESANCE 380

Renesance 380 • Humanisté a tiskaři 382 • Renesanční umělci 383

POLITICKÉ A VOJENSKÉ PROMĚNY 384

Panovníci, šlechtici a církve 384 • Stoletá válka 385 • Nové monarchie ve Francii a Anglii 387 •

Iberské sjednocení 387 • Osmanská hranice 388

ZÁVĚRY 389

KLÍČOVÉ POJMY 389 • DOPORUČENÁ LITERATURA 389

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Pronásledování a ochrana Židů, 1272–1349* 378

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Hodiny* 380

TROPICKÁ AFRIKA A ASIE 391

Tropické prostředí Afriky a Asie 392 • Lidské ekosystémy 392 • Vodní systémy a zavlažování 393 • Nerostné bohatství 396

NOVÉ ISLÁMSKÉ ŘÍŠE 396

Mali v západním Súdánu 396 • Sultanát Dillí v Indii 398

OBCHOD V INDICKÉM OCEÁNU 402

Monzunoví námořníci 402 • Afrika: Svahilské pobřeží a Zimbabwe 404 • Arábie: Aden a Rudé moře 405 • Indie: Gudžarát a Malabárské pobřeží 405 • Jihovýchodní Asie 406

SPOLEČENSKÉ A KULTURNÍ ZMĚNY 407

Architektura, vzdělávání a náboženství 407 • Sociální a genderové rozdíly 408

ZÁPADNÍ HEMISFÉRA 409

Mezoamerika: Aztékové 410 • Andy: Inkové 412

ZÁVĚRY 414

KLÍČOVÉ POJMY 415 • DOPORUČENÁ LITERATURA 415

- **HMOTNÁ KULTURA:** *Sůl* 395
- **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Jací byli vládci v Indii a Mali?* 400
- **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Dhau v Indickém oceánu* 403

16 Námořní revoluce do roku 1550

CELOSVĚTOVÁ NÁMOŘNÍ EXPANZE PŘED ROKEM 1450 418

Indický oceán 418 • Tichý oceán 421 • Atlantský oceán 422

EVROPSKÁ EXPANZE, 1400–1550 424

Motivace objevitelských cest 424 • Portugalské cesty 424 • Španělské cesty 426

SETKÁNÍ S EVROPOU, 1450–1550 429

Západní Afrika 429 • Východní Afrika 431 • Státy v Indickém oceánu 433 • Amerika 436

ZÁVĚRY 439

KLÍČOVÉ POJMY 440 • DOPORUČENÁ LITERATURA 441

- **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Flotila Vaska da Gamy* 428
- **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Křesťanský král Konga* 432
- **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Klima a počet obyvatel do roku 1500* 442